

MUZEJNÍ

SPOLEK
V UHERSKÉM HRADIŠTI
občanské sdružení

SPOLKOVÝ ZPRAVODAJ

číslo 21., březen 2025

Valná hromada Muzejního spolku v Uherském Hradišti

9. května 2024

V plánovaném čase zahájení bylo přítomno 50 členů spolku, tj. 34,5 % z celkového počtu 145 členů. Předseda valnou hromadu proto ukončil s tím, že po 30 minutách je možno dle spolkových stanov jednat i s touto nižší účastí.

Opakované valné hromadě předložil tento program:

1. Zahájení
2. Ukončení valné hromady pro nedostatečný počet členů
3. Zahájení valné hromady po 30 minutách
4. Volba mandátové, volební a návrhové komise
5. Zpráva o činnosti předsednictva a plnění programu činnosti v roce 2023
6. Zpráva o hospodaření spolku za rok 2023
7. Zpráva revizní komise
8. Zpráva o stavu členské základny k datu konání valné hromady
9. Doplňující volba člena revizní komise
10. Návrh programu činnosti na rok 2024
11. Diskuze
12. Závěr

Program byl přítomnými jednomyslně schválen.

Do mandátové, volební a návrhové komise byli navrženi a poté jednomyslně zvoleni: Ing. Jaroslav Hrabec, Ing. Vojtěch Masařík, Mgr. Radomír Válek. Mandátová komise vyhlásila skutečný počet přítomných (46) a prohlásila valnou hromadu za usnášenischopnou.

Předseda spolku přednesl **zprávu o činnosti předsednictva a plnění programu činnosti v roce 2023**. Úvodem vzpomněl zesnulé členy spolku Víta Mynáře a zakládající členku PhMr. Věru Gracovou a vyzval přítomné, aby uctili jejich památku povstáním.

Dále je citována přednesená zpráva:

Předsednictvo spolku se během roku sešlo pouze třikrát, protože většinu problémů se daří řešit elektronickou cestou. Přirozeně hlavním a trvalým bodem všech jednání byla příprava a realizace programu schváleného valnou hromadou. V prvním pololetí jsme jednali zejména o termínech autobusových zájezdů, protože zajišťování autokarové dopravy je čím dál obtížnější. Projednány byly tři přihlášky nových členů a jedno odhlášení. Rovněž grafická úprava našeho zpravodaje byla na programu pro nespokojenost se současným dodavatelem – bohužel se dodnes nepodařilo dořešit – proto je letošní zpravodaj opět takový, jaký je. Předsednictvo také rozhodlo neobnovovat žádost o volný vstup do spřízněných institucí, a to na základě jejich neradostné ekonomické situace. Jako setrvalý problém konstatovalo předsednictvo nekázeň v placení členských příspěvků. K tomu se ostatně vztahuje jeden z bodů návrhu usnesení z dnešní valné hromady.

Na říjnovém jednání předsednictva bylo provedeno hodnocení plnění programu a předneseny první návrhy do programu 2024. Schváleno vyúčtování dvou zájezdů a rozděleny úkoly pro zpracování spolkového zpravodaje. Předsednictvo přijalo rezignaci Ing. Vojtěcha Masaříka na členství v revizní komisi. Proto je zařazena do dnešního programu doplňovací volba.

V programu loňského roku byly zařazeny přednášky:

- Výsledky archeologických výzkumů z let 2021 a 2022 v trase dálnice D55 na úseku Staré Město–Moravský Písek
- Společenský život hmyzu
- Jordánsko, brána Středního Východu
- Komentované prohlídky mařatického hřbitova

Dále to byly zájezdy:

- Helfštýn a Zbrašovské aragonitové jeskyně v Teplicích nad Bečvou
- Po stopách J. B. Santiniho – klášter Želiv
- Luhačovická architektura
- Zlínská architektura

Dva body z tohoto programu zůstaly nesplněny. Přednáška o Jordánsku byla odložena z osobních důvodů autorky, prohlídku zlínské architektury, kterou nelze začít jinde než na mrakodrapu, jsme odložili do doby, kdy se ten zbaví závoje a po rekonstrukci se zcela otevře.

Tématem první přednášky byl archeologický průzkum části staveniště dálnice D55 mezi Starým Městem a Moravským Pískem.

Skoro neuvěřitelně zní sdělení Mgr. Miroslava Popelky, vedoucího kroměřížské pobočky Ústavu archeologické památkové péče, že se na devítikilometrovém úseku setkali odborníci se 3 tisíci objekty. Je to jistě potvrzením, že Pomoraví bylo od dávnověku zajímavou lokalitou. Z nejstarších nálezů asi je nejzajímavější neolitický dlouhý dům s keramickými artefakty, kde se však pro agresivní prostředí nezachovaly kosterní pozůstatky. V lokalitách na katastrech Nedakonic a Polešovic byly zjištěny nálezy různého stáří, včetně germánského sídliště a raně středověkého pohřebiště. Připomenul i výzkum zaniklé obce Záblačany, který provedl dr. Robert Snášil ze Slováckého muzea. Přednášku doprovázelo množství fotografií i ukázky nalezených předmětů.

20. dubna následovala další přednáška tematicky spojená s probíhající výstavou **Společenský život hmyzu**. Přednášející byla spoluautorkou výstavy, RNDr. Klára Bezděčková, Ph.D. z Muzea Vysočiny v Jihlavě. Paní doktorka je na slovo vzatou odbornicí v oboru myrmekologie (nauky o mravencích). Svědčí o tom ostatně i to, že její pojednání o potravních preferencích mravence rašelinného vyšlo letos v dubnu v mezinárodním renomovaném časopise *Oecologia*. Díky perfektně připravené přednášce se podařilo autorce během necelých dvou hodin popsat všemožné způsoby chování hmyzu. Popsala způsoby rozmnožování se zvláštnostmi namlouvání, zmínila se o kanibalismu samic některých druhů, ale i o homosexualitě švábů a jiných. U většiny druhů končí zájem o potomstvo vykladem vajíček. Další se různou měrou a různě dlouho o své potomky starají. Ty jsou zvané subsociální. Vrcholnou formou pak je chování eusociální, projevující se budováním hmyzích států. Vytvářejí je termity, mravenci, včely a další zástupci blanokřídlých. Zde spolu žije a spolupracuje několik generací, při čemž jsou rozděleny na pohlavní a nepohlavní a vznikají kasty se speciálním určením v péči o larvy, ve shánění potravy, v hlídání a obraně hnízda apod. Přednášející se postupně zaměřila na vysvětlení zvláštností jednotlivých skupin, na způsob vzniku společenství, na stavbu hnízd a různost velikosti kolonií. Zajímavá přednáška si jistě zaslouhovala větší pozornost našich členů i veřejnosti.

10. června se uskutečnil první spolkový výlet (exkurze). Cíl **Luhačovice a jejich architektura**. Doprava byla tentokrát individuální se srazem na nádraží ČD. Když organizátorky Eliška Smutná a Marcela Šupková shromáždily účastníky a vybavily je audiozařízením, přivítala je Mgr. Ladislava Horňáková, vedoucí odborného oddělení Krajské galerie výtvarného umění ve Zlíně. Úvodem zmínila historii kraje a lázni zejména ve spojitosti s rodinou Serényiů. Pak následovala procházka kolem významných staveb významných stavebníků a významných architektů a stavitelů. Postupně vila Sáva (arch. Fuks), Sokolovna (bří Kubovi), kostel sv. Rodiny z r. 1992 (architekti Michael Brix a Petr Franta), dvě vily hradištského Julia Koppa, hotel Alexandria (Alexander Lozovský). Pak kolem imposantní budovy radnice do Bílé čtvrti s ukázkami poetického funkcionalismu arch. Viktora Jandáska (Eva, Jarča, Draža). Zmoření horkem vystoupali jsme k prameni Aloiska a odtud kolem Fuchsových penzionů Radun, Avion a Viola dolů k poštovnímu úřadu. Cestou ještě Palace hotel, původně Palace Hotel Drtílek. A konec procházky u kaple sv. Alžběty před Jurkovičovým domem. Ač poněkud postižení rozmary horkého léta, odjžděli všichni účastníci spokojeni s velmi fundovaným výkladem pí magistry. Hned v dalším týdnu následovala **komentovaná prohlídka mařatického hřbitova**. To byl ovšem první díl, druhý následoval pak na podzim, vždy veden znalkyňi

hradišťských reálií PhDr. Blankou Rašticovou. Svůj výklad zahájila historií hřbitova vzniknuvšího koncem 18. století kolem kostela Nanebevzetí Panny Marie z r. 1614. Následovala procházka zaměřená na hroby osobností, které se zapsaly do politické, společenské a kulturní historie nejen města Uherské Hradiště. Výčet všech navštívených výtečníků, upozornění na výtvarná díla zdobící hroby a hrobky je jistě nad rámec této mé zprávy. Zájem o toto téma potvrzuje bohatá účast, a to vzdor počasí, jímž byly oba termíny postiženy. Záhy bude jistě voláno po opakování.

15. července se uskutečnil první autobusový zájezd. Cílem byl **hrad Helfštýn a aragonitové jeskyně ve Zbrašově**, osadě Teplic nad Bečvou. Hrad Helfštýn se za posledních 30 let změnil z ruiny, v níž byly mnohé části nepřístupné, v zajímavě a až trochu moc odvážně opravenou památkovou stavbu. Zajímavé je sledovat, jak se památkáři z různých úrovní dohadovali a kritizovali mnohdy to, co před časem schválili. Projektanti návrhu v r. 2021 obdrželi za své dílo vysoké ocenění. Ne každému se jistě může líbit zasklení stropů nebo vložené ocelové konstrukce. V průběhu let se hrad stal rovněž Mekkou uměleckého kovářství, což dotváří jeho zajímavost. Po obědě v Hranicích se výprava přesunula do Teplic nad Bečvou v naději na částečné zchlazení v jeskyni. Horko bylo k nesnesení. Nejen chlad, ale fundovaný a zajímavě pojatý výklad průvodce všichni ocenili. A po krátkém posezení v lázeňském prostředí spokojeni vyrazili k domovu.

Podle už skoro tradice jsme o posledním srpnovém víkendu vyrazili na další zájezd – tentokrát opět **za dílem Jana Blažeje Santiniho, a to do Želiva** v malebném kraji soutoku Želivky a Trnavy. Želivský klášter má bohatou minulost, datující se od r. 1139. Stěží asi ve světě najdeme katolický klášter, který se v dějinách stal sídlem protestantské rodiny, vězením pro kněze nebo nemocnicí. Přes všechny turbulence se premonstráti počátkem 90. let min. stol. mohli vrátit a znovu budují své společenství. Jan Santini Aichl byl povolán do Želiva r. 1714, aby obnovou kostela Narození Panny Marie dokončil přestavbu kláštera po požáru v roce 1712. Opět se zde setkáváme s jeho barokní gotikou, s neuvěřitelným množstvím detailů a santiniovským kouzlením se světlem. Veřejnosti je přístupné přízemí kláštera a kostel. Velmi zajímavý je svou štukovou výzdobou a nástrojnými malbami refektář, podobně jako kapitulní síň. Při procházení křížovou chodbou zaujme návštěvníka asi nejvíce stěna s Ukřižovaným, na které jsou uvedena jména všech kněží a řeholníků, vězňů zde v padesátých letech za krutých podmínek. Pak následovala sakristie a samotný kostel. Oběd byl zajištěn, resp. měl být zajištěn v klášterní restauraci. Naštěstí nebylo plno, takže nevadilo, že nedosažitelný šéf provozu nic nezajistil. Kvalita jídla nikterak oslnivá. Další program byl zcela individuální, někteří navštívili Trčkův hrad, případně i muzeum motocyklů, někteří se jen tak prošli kolem klášterního areálu a přes hřbitov. Počasí nás svou nepřívětivostí pronásledovalo od rána, nebylo tedy důvodu otálet dlouho s odjezdem. Byť poněkud navlhli, vraceli jsme se spokojeni.

Tolik o tom, co se podařilo uskutečnit.

Děkuji vám všem, kteří jste se na tom podíleli. Jmenovitě děkuji paní místopředsedkyni Blance za její neúnavnou organizační přípravu všeho dění, děkuji paní Elišce Smutné, která se ujala vedení v Luhačovicích a na zájezdu do Želiva. Poděkování patří aktivním členům předsednictva a revizní komise, autorkám a autorům textu a fotografií do Spolkového zpravodaje.

Do další činnosti přeju nám všem hodně elánu a zejména pevné zdraví!

Ing. Ladislav Šupka

Zprávu o hospodaření spolku vypracovanou hospodářkou Jitkou Zpěvákovou přednesla PhDr. B. Rašticová:

Příjmy muzejního spolku v roce 2023 tvořily:

• nevyčerpané zůstatky na účtu a v hotovosti z roku 2022	183 353,70 Kč
• členské příspěvky z roku 2023	35 500,00 Kč
• příspěvky za zájezdy	63 970,00 Kč
• prodej publikace	1 166,00 Kč
• úroky z účtu	15,79 Kč

PŘÍJMY 2023 CELKEM **284 005,49 Kč**

Výdaje byly čerpány k zabezpečení plánovaných akcí spolku v roce 2023 v následující výši:

• vyplacené dohody o provedení práce včetně odvodu daně z příjmu	15 821,00 Kč
• grafické zpracování Zpravodaje	4 800,00 Kč
• dopravné za zájezdy a náklady	61 622,00 Kč
• občerstvení, průvodce CMC, kytice	4 293,00 Kč

VÝDAJE 2023 CELKEM **86 536,00 Kč**

Hospodaření muzejního spolku za rok 2023 skončilo s kladným zůstatkem ve výši **197 469,49 Kč**

Zpráva byla vzata na vědomí bez připomínek.

Zprávu revizní komise přednesl předseda komise JUDr. František Smiščík. Ani k této zprávě nebyly vzneseny dotazy či připomínky.

Valná hromada schválila zprávu včetně výsledku hospodaření za rok 2023.

V dalším bodě jednání místopředsedkyně spolku PhDr. Blanka Rašticová přednesla zprávu o stavu členské základny k datu konání valné hromady:

žádost o přijetí podalo 11 nových zájemců o členství a předsednictvo po projednání jejich žádosti vyhovělo: Juraj Pelc, Jarmila Staňková, Ivan Staněk, Ing. Ivana Hájková, Věra Hastíková, JUDr. Stanislava Hoferková, Marie Hořínková, Naděžda Pavlíková, Mgr. Petra Rašticová, Hana Salajková, Bc. Lenka Šobaňová.

O ukončení členství požádali: MgA. Kristýna Petříčková (25. 3. 2023) a Ing. Jana Hanáčková (31. 12. 2023). K datu konání valné hromady měl spolek 145 členů a 1 člena kolektivního.

Dalším bodem jednání byla **doplňující volba revizní komise** spolku. Člen revizní komise Ing. Vojtěch Masařík rezignoval na členství v revizní komisi, proto bylo nutné provést doplňující volbu – předsednictvo navrholo, aby se novou členkou komise stala Marie Svozilová. Volební komise navrhla, aby byla provedena volba aklamací, po schválení návrhu byla volba provedena a Marie Svozilová byla jednomyslně zvolena.

Místopředsedkyně spolku přednesla **návrh programu činnosti 2024** zpracovaný předsednictvem spolku a vyzvala přítomné, aby se k programu v diskuzi vyjádřili.

V diskuzi byly předneseny podněty na doplnění programu činnosti o návštěvu Klenotnice Velké Moravy v Archeoskanzenu Modrá. Další návrhy se týkaly programu v roce 2025: PhDr. M. Poláková, Ph.D. nabídla přednášku o Holubyho chatě a členové projeví zájem o zájezd do Uherčic. Vznesen byl také návrh uskutečnit turistický výlet po stopách žitkovských bohyní a v této souvislosti oslovit jako průvodce PaedDr. Jiřího Jilíka či navštívit Holubyho chatu. Předsednictvo se bude tímto návrhem zabývat při plánování definitivního programu činnosti. Další podněty či dotazy nebyly vzneseny.

Závěrem jednání předložila návrhová a volební komise návrh usnesení, jenž byl bez připomínek schválen:

Valná hromada bere na vědomí:

- 1) Zprávu o činnosti předsednictva a plnění programu činnosti v roce 2023
- 2) Zprávu o hospodaření spolku v roce 2023
- 3) Zprávu o stavu členské základny k datu konání valné hromady
- 4) Odstoupení Ing. Vojtěcha Masaříka z funkce člena revizní komise

Valná hromada schvaluje:

- 1) Složení mandátové, volební a návrhové komise: Ing. J. Hrabec, Ing. Vojtěch Masařík a Mgr. R. Válek
- 2) Zprávu revizní komise za rok 2023
- 3) Volbu Marie Svozilové za členku revizní komise spolku
- 4) Plán činnosti na rok 2024

Valná hromada stanovuje:

- 1) Termín splatnosti členského příspěvku na 31. 3. příslušného kalendářního roku. V případě, že člen spolku tuto povinnost ve stanovené lhůtě nesplní, nemá nárok zúčastnit se zájezdů pořádaných spolkem v příslušném kalendářním roce, kdy tuto povinnost nesplnil.

Valná hromada ukládá:

- 1) Předsednictvu doplnit program činnosti podle diskuze a průběžně jej aktualizovat

Po skončení valné hromady proběhla neformální diskuze spojená s občerstvením.

PhDr. Blanka Rašticová

Laos – příroda, lidé a bomby

Přednáškový cyklus jsme v letošním roce zahájili ve čtvrtek 25. ledna 2024 povídáním o Laosu se zoologem Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně RNDr. Dušanem Trávníčkem. Svým vyprávěním nás přenesl do země s téměř nedotčenou přírodou a kmeny žijícími původním způsobem života.

Právě původnost a zachovalost přírodních oblastí byl důvod, proč se spolu s dalšími dvěma kolegy (entomologem Jaroslavem Šťastným a ornitologem Vladimírem Lemberkem) rozhodli navštívit Laos. Jejich cílem bylo nejenom poznat tuto malou zemi, ale také nalézt nové druhy živočichů.

Expedici, která trvala tři týdny, měli rozplánovanou, vytipovali si oblasti, které chtěli důkladněji prozkoumat. Jejich první kroky vedly na sever do oblasti Muang Sing ležící při hranicích s Čínou, kde očekávali horskými kmeny obdělávaná políčka rýže a opia zasažená do hustých lesů. Zažili první šok, neboť namísto pralesa před nimi vyvstaly gumovníkové plantáže, které skupina místních mužů vychází každé ráno ošetřovat chemickými postřiky. Většina tamní produkce se vyváží do Číny. Je smutné vidět, jak přírodu a zvířata v těchto lokalitách beznadějně decimují nadnárodní společnosti, jak původní obyvatelé vyměňují nezávislý způsob života za závislost na civilizaci.

Není tomu tak však v celém Laosu. Jeho střední a jižní část ležící dále od vlivu Číny se pyšní zachovalejší přírodou, která je turisticky téměř nepřístupná. V těchto chráněných oblastech hledali členové expedice zvířata – nové a vzácné druhy. Jak sami říkali, ve dne v lese jich mnoho nepotkali. Proto se s oblibou vydávali na místní tržnice, kde lovci nabízelí své noční úlovky. Českým přírodovědcům přecházel zrak, jaké vzácné druhy mohli spatřit – luskouny, sovy, outloně i vzácné druhy hlodavců.

Nutno podotknout, že vše, co se na tržnicích nabízí, je již upraveno ke konzumaci. Laos je jedna z posledních komunistických zemí, kde je státem podporován buddhismus. Přestože buddhistické náboženství tradičně šetří veškerý život, v Laosu je to jinak. Podle slov dr. Trávníčka: „Všechno, co se v Laosu pohne, je jídlo.“ Z tohoto pohledu hledali členové expedice zvířata, která se nedají jíst, tedy ta, která Laosany nezajímají. Jejich zájem se soustředil na vodní brouky, zejména na druhy dosud nepopsané. Při putování krajinou viděli mimo jiné největší jeskynní pavouky na světě nebo pozorovali nádherně zbarvené obří motýly.

Další kroky členů expedice a jejich průvodkyně vedly po malebném okolí vesnice Muang Ngoi u řeky Nam Ou, kde lze dodnes nalézt stopy po masivním bombardování z let 1964–1973. Laos prošel desetiletími válek, které zemi poznamenaly a jsou zde patrné dodnes. Během vietnamské války se Laos stal jednou z nejvíce bombardovaných zemí světa, i když sám nebyl hlavním bojištěm. Americké bombardéry na cestě zpět z Vietnamu shazovaly nevyužitou munici nad laoským územím, neboť husté pralesy mohly být potencionálním útočištěm vietnamských partyzánů. Odhaduje se, že na každého obyvatele Laosu připadlo více než 500 kg bomb.

Dnes v zemi panuje klid a Laosané se snaží rozvíjet svou ekonomiku i turistický ruch. Přesto se dodnes potýkají s důsledky války – v zemi zůstává mnoho nevybuchlé munice, která ohrožuje venkovské komunity a zpomaluje rozvoj.

Čeští přírodovědci své putování zakončili v bývalém královském městě Luang Prabang, které je zapsané na seznamu památek UNESCO.

Poutavé vyprávění zlínského zoologa bylo doprovázeno množstvím obrázků, a především četnými autentickými zvukovými nahrávkami, což publikum náležitě ocenilo.

Mgr. Iveta Mátlová

Záchranná sezóna 2023 – nové archeologické objevy na Slovácku

Ve čtvrtek 22. února se uskutečnila v pořadí druhá přednáška, pořádaná společně s muzeem pro veřejnost v roce 2024. Bc. et Bc. Zdeněk Kuchař, archeolog Slováckého muzea, v ní seznámil posluchače se dvěma archeologickými výzkumy, které byly provedeny v rámci uplynulé výzkumné sezóny. Při obou těchto záchranných výzkumech došlo k nečekaným objevům, které přispějí k objasnění některých nezodpovězených otázek vztahujících se nejen k pravěkému osídlení našeho regionu, ale také ke stavebnímu vývoji sídel šlechty v období feudalismu.

V první části přednášky se zaměřil na osvětlení průběhu a výsledků výzkumů provedených v areálu tvrze v Hluku. Úvodem připomněl, že dějiny tvrze se datují od roku 1303, kdy Zdislav Měšec postavil dřevěnou tvrz, o její zděné podobě je dochována zmínka z roku 1391. V rámci výkladu o historii objektu vzpomněl také nejdůležitější rekonstrukce, jimiž tvrz v průběhu staletí prošla.

Vlastní záchranný výzkum prováděli muzejní archeologové od listopadu 2022 do června 2023. Jejich cílem bylo, mimo jiné, prozkoumat studnu na nádvoří, základy západního a východního křídla, stavební prvky původní dřevěné tvrze, jakož i aktivity před založením tvrze. Výzkumem byla prokázána existence studny na nádvoří, stejně jako kanalizace z období renesance. K významným objevům náleží keramika dokládající osídlení v neolitu, dubové kůly z vodního příkopu z 15. století či zbytek zdi středověkého obranného objektu (předbraní).

Pozoruhodné jsou rovněž nalezené fragmenty renesančních kachlů, kovové stavební prvky (např. hřebíky) a také zbraně (bojová sekera, rukojeti tesáků, šípy do kuší), které byly nalezeny ve vodním příkopu. Významné místo mezi nálezy zaujímá rovněž raně novověké sklo z druhé poloviny 16. století, u něhož přednášející poukázal na analogie z Pražského hradu.

Tajemné kostrové pohřebiště z doby prvních zemědělců objevili archeologové v Ostrožské Lhotě. Na lidské pozůstatky staré přibližně sedm tisíc let narazili stavbaři při pokládce inženýrských sítí pro již postavený rodinný dům. Nález oznámili pracovníkům Slováckého muzea, kteří zde v červenci a srpnu provedli záchranný archeologický výzkum.

Na ploše o rozměrech 10 × 5 metrů při něm odkryli výjimečně dobře zachovalé pohřby lidí z doby středního neolitu uložené v sídlištních objektech. Našli též množství střepů zdobených keramických nádob nebo malou keramickou paži pocházející zřejmě z kultovního předmětu, podle odborníků pravděpodobně sošky ženy původně držící v ruce model nádoby. Další nálezy tvoří například zvířecí kosti, říční mušle nebo množství štípaných i broušených kamenných nástrojů – ostré čepelky, škrabadla nebo fragmenty zrnotěrek (ručních kamenných mlýnků na obilí). Narazili i na zbytky pravěkých objektů.

Při provádění výkopu bagr poškodil dvě lidské kostry. Archeologové ale objevili další dvě, které byly neporušené. Oba pohřbení jedinci byli uloženi ve skřčené poloze na levém boku, hlavou směřující zhruba k východu a obličejem hledícím k jihu. Iluzi těla uloženého ke spánku ještě podtrhuje zjištění, že obličejové těchto zemřelých byly úhledně podloženy jejich dlaněmi.

Kosterní pozůstatky všech čtyř nalezených jedinců byly v terénu zdokumentovány a po vyzvednutí byly podrobeny antropologické analýze za účelem určení jejich pohlaví, přibližného biologického stáří, případných zhojených i nezhojených zranění a možná i příčiny smrti.

Analýzy prokázaly, že nejmenší, poškozená, kostra náležela přibližně sedmiletému dítěti, další pak ženě staré přibližně 45 let, která byla pohřbená v atypické poloze na břiše. Stáří další ženy, jejíž neporušený skelet byl objevený v sídlištní jámě, bylo odhadnuto na 45–60 let. Na její hrudi byl nalezeno několik násobně provrtané spínadlo vyrobené z mořské mušle. Částečně porušený skelet ženy staré asi čtyřicet až padesát let byl narušen pozdějším zásahem.

Stáří všech dokladů lidských aktivit, které archeologové v lokalitě zdokumentovali, lze podle nich zařadit do mladší doby kamenné. Přisuzují je lidu kultury s lineární keramikou, který pobýval v regionu zhruba v rozmezí let 5500 až 5000 před naším letopočtem. Do stejného období zařadili odborníci také všechny pohřbené jedince (5300–5230).

Po skončení přednášky měli posluchači možnost nejen požádat o zodpovězení dotazů, čehož někteří využili, ale především se seznámit s ukázkami nalezených artefaktů, které Zdeněk Kuchař blíže představil.

PhDr. Blanka Rašticová

Kamenosochařské dílny na Uherskohradištsku na přelomu 19. a 20. století.

Ve čtvrtek 7. března se v přednáškovém sálu muzea sešli zájemci o drobné církevní stavební památky našeho regionu. PhDr. Aleš Naňák, odborný pracovník oddělení památkové péče Krajského úřadu ve Zlíně, se danou problematikou dlouhodobě zabývá a ve své publikační činnosti věnuje pozornost kamenosochařům a kameníkům regionu.

Úvodem nastínil proces vzniku drobné sakrální architektury v minulosti, od úmyslu donátora až po zhotovení díla a jeho slavnostní požehnání. Zdůraznil, že drobné církevní památky jsou nejen dokladem lidové zbožnosti našich předků, krajinyotvorným prvkem, ale také svědectvím dovednosti jejich tvůrců. Z dostupných pramenů sestavil příběhy několika osobností stojících v čele místních kamenických provozů, s jejichž jmény se setkáváme na křížích či sochách. Navzdory tomu, že svou tvorbou obohatili naši krajinu, jsou už dnes téměř zapomenuti.

K nim patří sourozenci Václav a Štěpán Minaříkovi. Starší Václav se narodil 1. 5. 1824 v Družici na Kladensku, vyučil se kameníkem, odstěhoval se na Moravu a v roce 1849 vstoupil do kamenického cechu v Uh. Brodě. Za jeho nejstarší doložené dílo lze považovat kamenný podstavec vysokého litinového kříže v ulici Záhumní v Kunovicích, vytvořený v roce 1851. V Uherském Hradišti-Sadech v trati Padělky, u cesty vedoucí na sídliště Východ, stojí kombinovaný kříž, na jehož kamenném podstavci vzadu je vysekán nápis: Wenzl Minařík / mistr ka(menický) z Uh. Brodu 1856. U kostela Zvěstování Panny Marie v Uherském Hradišti stojí kombinovaný kříž, jehož podstavec je rovněž dílem Václava Minaříka. Další jeho kříže najdeme např. v Uh. Brodě či v Hradčovicích.

U Václava Minaříka se vyučil jeho bratr Štěpán, narozený 15. 4. 1837. Po vyučení působil jako kamenický tovaryš v bratrově dílně, ale brzy se snažil osamostatnit. Působil nejprve v Sehadicích, posléze v Podhradí, kde také ve věku 40 let zemřel. V Uherském Hradišti a okolí se nenachází žádný z jeho křížů, avšak lze předpokládat, že se podílel na výše zmíněných křížích signovaných jeho bratrem.

V další části svého výkladu představil Aleš Naňák kameníka Jindřicha Náplavu z Buchlovic, kde je jeho jméno téměř neznámé. Není divu, v Buchlovicích se zachovala jen jediná památka, kterou vytvořil, a sice kříž z roku 1886 stojící na křižovatce ulic Sportovní a Hradišťské. Tento kříž zbudoval Jindřich Náplava se svou manželkou Marií na místě původního dřevěného kříže.

Pozoruhodným dílem Jindřicha Náplavy je kříž z roku 1884 stojící v Jarošově na křižovatce ulic Na Návsi, Před Branou a Za Humny, který je Náplavovým nejstarším signovaným dílem. Kříž je zdoben čtyřmi menšími sochami světic a světců a touto svou výzdobou je v našem regionu poměrně ojedinělý.

S dalšími drobnými sakrálními památkami, kříži a sochami, vytvořenými Jindřichem Náplavou se můžeme na Uherskohradištsku setkat také v obcích Vážany, Zlámanec, Částkov (kříž a socha sv. Jana Nepomuckého), Prakšice, Místřice, Drslavice, Tupesy.

Se jménem Jindřicha Náplavy je spojeno také tvrzení, že to byl on, kdo v roce 1868 vylomil jeden z devatenácti kamenů pro Národní divadlo, na němž je nápis Z Buchlova. Autentická novinová zpráva však potvrzuje, že kámen vylomil jiný buchlovický kameník František Cupák, který byl v té době v Buchlovicích jediným kamenickým mistrem. Náplava v té době vykonával vojenskou službu v Olomouci.

Posledním kamenosochařským závodem, jemuž Aleš Naňák věnoval ve své přednášce pozornost, byl závod založený Františkem Zbořilem nejst. ve Starém Městě. Pocházel z Kroměříže, v roce 1889 mu byla povolena ve Starém Městě koncese „k provozování živnosti kamenické spojené se sochařstvím“.

František Zbořil nejstarší pokryl svým dílem velkou část našeho regionu a také slovenského Záhoří. Výčet obcí, v nichž stojí Zbořilovy kříže či sochy by zabral značné místo, proto připomenu jen okolí Uh. Hradiště.

Nejstarší jeho známou prací je kamenný kříž u vstupu na hřbitov v Kunovicích z roku 1890. Další kříž stojí v Kunovicích Na Bělince a pochází z roku 1893. Kromě obou křížů vytvořil pro Kunovice v roce 1904 sochu sv. Anny, která je situována před Panským dvorem.

Je zajímavé, že teprve v roce 1900 vytvořil kříž nedaleko svého bydliště na hřbitově ve Starém Městě a osm let později sochu Panny Marie ve Velehradské ulici.

Kříže Františka Zbořila se vyznačují nejen svou vysokou řemeslnou, ale také uměleckou úrovní. Často využíval stejné drobné zdobné prvky, podle nichž je možno jeho dílo identifikovat prakticky na první pohled. Na čelní straně dřívku kříže často najdeme reliéf s eucharistickými symboly: kalichem, hostií, obilnými klasy a vinnou révou.

Ještě zajímavějším prvkem výzdoby křížů je motiv krabů, lemující okraje na střed lomených říms ukončujících podstavce. Poprvé použil tento v roce 1893 na kříži, jenž stojí v dolní části Vinohradské ulice, poté v roce 1902 takto vyzdobil kříž ve Starém Městě a zatím třetí identifikovaný kříž se nachází ve Vážanech, ten byl zhotoven v roce 1910.

František Zbořil nejst. zemřel v roce 1918 a na jeho dílo navázal syn František, který v otcově závodě působil jako pomocník od roku 1900. Zřejmě pod jeho vlivem se postupně proměňuje signatura označující jednotlivá díla – jméno je psáno jen velkými písmeny a posléze lemováno rámečkem. Františkovi nebylo osudem dopřáno, aby vedl závod stejně tak dlouho jako jeho otec. Zemřel na tuberkulózu v roce 1927. Z výčtu jeho děl vzpomeňme alespoň kříž u kostela v Popovicích, v Bílovicích či Kněžpoli, Pietu v Boršicích u Blatnice a třeba sochu sv. Antonína v Místřicích. Po první světové válce pružně zareagoval na poptávku po památnících obětem války. Kvalitní práce tohoto druhu najdeme např. Starém Městě, Kněžpoli, Tučapech či v Uh. Hradišti-Sadech.

Třetím pokračovatelem v rodinné živnosti byl František Zbořil nejmladší. Z období jeho správy rodinné dílny se dochovaly dva kříže ve Spytihněvi, socha sv. Josefa v Ostrožské Nové Vsi a kříž na hřbitově ve Stříbrnicích.

Svůj poutavý výklad doprovodil Aleš Naňák promítáním fotografií a množstvím zajímavých detailů vztahujících se jak k osobám kamenosochařů, tak jejich děl.

PhDr. Blanka Rašticová

Po stopách Dušana Jurkoviče v Luhačovicích

8. června 2024

Když mně přišla pozvánka od MS, že se pojedje do Luhačovic na Jurkoviče, po letmé úvaze jsem mávl rukou. Vždyť jsem tam byl nespočetněkrát. Co nového bych se ještě asi mohl dovědět?

Potom jsem svůj názor přehodnotil, sedl do vlaku a na nádraží si nasadil sluchátka k poslechu komentované prohlídky vedené Mgr. Ladislavou Horňákovou, jejíž gejzír informací po dvě hodiny nepřestal tryskat. Radoval jsem se, že jsem tam byl. Tady jsem si uvědomil, že Jurkovičova architektura a jeho přítomnost v Luhačovicích jen umocňovala čarovné prostředí při říčce Št'ávnici a léčebné prameny kolem. To sem postupně od přelomu 19. a 20. století přitahovalo k dr. Veselému nejen osobnosti našeho, především moravského kulturního života, ale také lidi s kapitálem vloženým do staveb léčebných domů. A Dušan Jurkovič mohl tvořit v tomto stavebně skoro nedotčeném údolí. A zcela jinak, než do té doby vyrůstaly honosné lázeňské stavby hlavně pro šlechtu a movité lidi v Čechách.

Cestou jsme se ještě zastavili u hotelu Palace (budován v letech 1926–1928). Tuto reprezentativní stavbu si nechal postavit zámožný lahůdkář pan Drtílek, podle něhož se hotel původně jmenoval, Palace Hotel Drtílek. Stavbu navrhl slovenský architekt Eugen Bárta a provedení měla na starost luhačovická stavební firma Karla Výška. Tento

luxusní hotel byl symbolem nové éry moderních lázní, avšak svému majiteli nepřinesl štěstí, naopak způsobil mu velké dluhy, což majitel neunesl, a říká se, že spáchal sebevraždu.

Celá naše exkurze končila u Jurkovičova domu, dominanty a nejslavnější stavby lázní Luhačovic, neboť jeho autor, slovenský architekt Dušan Samo Jurkovič, výrazný představitel secesní architektury, stál u zrodu lázeňské výstavby a vtiskl Luhačovícím jedinečný, osobitý ráz.

Jurkovič pocházel z rodiny pokrokového evangelického kněze z myjavské Turé Lúky, vyrůstal v prostředí lidovém a slovanském, i jeho matka se zajímala o lidovou tvorbu. Nadaný chlapec sice vystudoval gymnázium v maďarské Šoproni, ale k Dolním Uhrám měl negativní vztah, a tak stavitelství vystudoval raději ve Vídni. Zaujaly ho práce lidových tesařů ve dřevě a šest let pracoval v ateliéru architekta Michala Urbánka ve Vsetíně, kde za jeho částečné pomoci realizoval stavby pro Národopisnou výstavu ve Vsetíně, a hlavně Národopisnou výstavu československou v Praze v roce 1895. Ocenění těchto prací mu přineslo zakázku na stavbu souboru výletních ubytoven Pustevny pod Radhoštěm.

Následně ho zakladatel lázní dr. Veselý povolává do Luhačovic, kde v letech 1902 až 1907 přetvoří Janův dům (dnešní Jurkovičův), vystaví Chaloupku, Jestřábí, Vodoléčebné lázně, Říční a sluneční lázně, Slováckou bídu, hudební pavilon, vily Vlastimila a Valaška a další. Některé stavby bohužel nebyly realizovány (např. úprava Lázeňského náměstí, hotel Slovenský dům, letní divadlo či pavilony nad prameny), Slovácká bída vyhořela, jiné byly zbourány...

Luhačovice – oblíbené a stále rostoucí lázně na moravskoslovenském pomezí se právě na konci éry Rakousko-uherské monarchie stávají místem setkávání intelektuálů a umělců budoucího Československa.

Ale Jurkovičův architektonický úspěch budí závist kolegů, a tak trochu nuceně opouští Luhačovice, i když má ještě mnoho plánů a myšlenek, jak ukazují načrtnuté studie dalších staveb.

Nastěstí už je dostatečně známý, a tak je pozván do Brna. Tam pro dívčí školu Vesna navrhl zařízení malého internátu a další. Proto se do Brna následně přestěhoval, seznámil se s bratry Mrštíkovými, Jiřím Mahenem a dalšími. Navrhuje a staví vlastní vilu v Žabovřeskách v roce 1906, která je příkladem syntézy principů lidové tvorby s aktuálními podněty vídeňské moderny a britských vzorů. Navrhuje i další budovy.

Ale vraťme se od života Dušana Jurkoviče k naší komentované procházce Luhačovicemi. Při cestě po nábřeží se dovídáme nejen o nejruznějších léčebných domech, jejich slohu a autorech, ale i o tom, které lázeňské společnosti dnes provoz lázní zajišťují, jaké jsou problémy se založením základů staveb, aby se nenarušilo podzemí, kde se nacházejí prameny Vincentky, Amandky, Aloisky, Ottovky a dalších, jejichž jména pocházejí ještě z doby, kdy pozemky podél Šťávnice vlastnil rod Serényiů.

Třeba pod budovou pošty je místo betonových základů silná ocelová deska, která drží celou stavbu. Nebo poslední patro Jurkovičova domu je hrázděné zdívo, jehož stěny nejsou z cihel či kaméní, ale z lehčích materiálů.

Ještě k říčce Šťávnici. Na první pohled její voda vypadá, že by potřebovala projít čistírnou, ale rybky se v ní vesele a v hojném počtu prohánějí. Tu kalnost totiž způsobuje přebytečná voda z minerálních pramenů, která má v sobě hodně železa a plynů. Tak jako ostatní vody, co si přivezeme z Luhačovic, už druhý den nejsou na pohled moc lákavé.

Po prohlídce přízemní Jurkovičova (dříve Janova) domu, včetně vybavení koupelen, pokračujeme z Lázeňského náměstí kolem budov Společenského domu, ředitelství lázní, domu Bedřicha Smetany, Hudebního pavilonu až k Jestřabí. Ještě letmo se zastavíme na okraji Pražské čtvrti u vil Vlastimily a Valašky a končíme v čerstvě renovovaných Říčních a slunečních lázních s jejich kabinkami ve stylu před 120 lety. Kdo měl chuť osvěžit tělo po exkurzi za horkého dne, mohl vyhrnout nohavice nebo sukně a projít se brouzdalištěm. Anebo jít si prohlédnout třeba expozice ve Vodoléčebném ústavu včetně stylové odpočívárny vytvořené Dušanem Jurkovičem.

A ještě dodatek k práci naplněnému životu Dušana Jurkoviče. Naše průvodkyně, Mgr. Ladislava Hornáková, napsala průvodce Tady pramení Luhačovice a v něm shrnula Jurkovičovu tvorbu pro lázeňské město takto: „V Luhačovicích působil v letech 1901–1914, avšak zásadní přestavbu a výstavbu Luhačovic dokončil v roce 1903. Vytvořil zde unikátní soubor staveb ve stylu lidové secese. Během dvou let realizoval celkem 14 staveb, tři byly soukromé. V dnešní době stojí v lázeňském městě osm staveb. Celkem 12 nebylo uskutečněno.“

Encyklopedický dodatek na závěr: kromě staveb v Luhačovicích vyjmenujme aspoň ty Jurkovičovy nejznámější: Libušín a Maměnka na Pustevnách, rozhledna v Rožnově p. Radhoštěm, křížová cesta na sv. Hostýně, mohyla Milana Rastislava Štefánika na Bradle, Spolkový dům ve Skalici, budovy lanovky Tatranská Lomnica–Lomnický štít, Kochovo sanatorium v Bratislavě a vlastní vila v Brně-Zabovřeskách.

Ing. František Ilík

Brněnské podzemí

Historie a minulost naší krásné země je bohatá. O tom jsme se mohli přesvědčit při dalším poznávacím zájezdu Muzejního spolku, tentokrát do Brna 29. června 2024. Výletem do jiného světa dávno zaniklých civilizací bychom mohli bezesporu nazvat neuvěřitelný zážitek z návštěvy Vodojemů Žlutý kopec.

Dva cihlové a nově i třetí betonový vodojem, které nemají v Evropě obdoby a které jsme zhlédli, v nás zanechaly hluboký zážitek plný obdivu k lidskému umu.

Unikátní technická památka sloužila svému účelu až do roku 1997. V roce 2019 se jí podařilo dostat pod památkovou ochranu. Kompletní trojice vodojemů byla citlivě zpřístupněna veřejnosti v březnu 2024, a tak jsme byli mezi prvními návštěvníky, kteří si tento unikát mohli prohlédnout i s odborným výkladem v téměř původním stavu.

První cihlový vodojem vznikl v roce 1874 podle projektu londýnského stavitele Thomase Docwryho. Byl postaven pro takzvaný pisárecký vodovod, který posílil nedostačující vodovodní soustavu rozrůstajícího se města. Je inspirován anglickými vodo hospodářskými stavbami a vyniká unikátní konstrukcí. Pravidelná a přesná konstrukce působí dojmem nekonečného a stále se vzdalujícího prostoru a je postavena z ručně vyráběných pálených cihel. Při jeho prohlížení jsme měli pocit, že jsme se ocitli v nějaké mysteriózní podzemní katedrále. Byl to neuvěřitelný zážitek! A to jsme netušili, jaká krása nás ještě čeká!

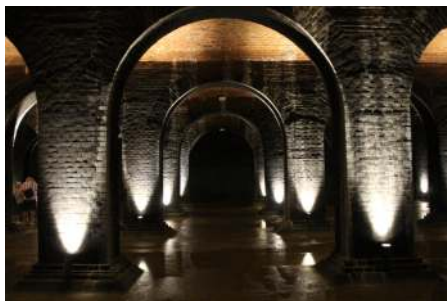
Druhý cihlový vodojem z roku 1894 je dílem inženýra Emila Procházky. Má jednodušší konstrukci s betonovým dnem, ze kterého vyrůstá les sedmdesáti pilířů půlkruhově zaklenutých arkád podpírajících soustavu valených kleneb. S rozměry 35×55 metrů se jednalo ve své době o největší podzemní stavbu v Brně a současně o poslední cihlový vodojem, který tu byl postaven.

Přemýšleli jsme snad všichni, kde jsme se to ocitli, neboť takovou podzemní stavbu jsme nikdy neviděli. Nejsme snad ve světě dávno zaniklých civilizací? Nebo v moderním světě filmů a počítačových her? Můžeme být hrdí na to, že jsme byli u nás, v Brně.

Třetí vodojem z monolitického betonu byl dokončen v roce 1917. Je to moderní stavba, kterou tvoří dvě vzájemně přiléhající nádrže podpírané soustavou 87 betonových pilířů.

Vodojemy na Žlutém kopci měly objem přes 30 milionu litrů. Jak jsem se zmínila v úvodu, sloužily pro potřebu obyvatel Brna až do roku 1997 jako zdroj užitkové vody.

Kostnice u svatého Jakuba

Naše výprava za památkami do brněnského podzemí pokračovala do Kostnice u sv. Jakuba. Je to opět místo s mystickou atmosférou. Sloužila totiž k ukládání kosterních zbytků z hrobů, do kterých pak mohli být v malém prostoru uprostřed Brna pohřbíváni další lidé. Vznikl zde takzvaný výměnný systém pohřbívání – po uplynutí deseti až dvanácti let od pohřbu byl hrob otevřen, ostatky byly vyjmuty a na stejné místo byl uložen další zemřelý. Obsah původních hrobů se přesouval do speciálních podzemních objektů – osárií neboli kostnic.

Počtem nalezených ostatků je tato kostnice druhá největší v Evropě, hned po té pařížské.

Kostelní hřbitovy byly zrušeny z hygienických důvodů Josefskými reformami v roce 1784. Ostatky z hrobů byly uloženy do krypty, prostranství kolem kostela bylo vydlážděno nepotřebnými náhrobkami a kostnice upadla v zapomnění.

Jedná se vlastně o zapomenuté pohřebiště. Počet zde pohřbených lidí se odhaduje na více než padesát tisíc. Měli jsme možnost zhlédnout ojedinělé pietní místo, které se stalo turistickou atrakcí. Je unikátní, že se podařilo zachránit a zrestaurovat některé dobové pomníky, které nebyly zničeny a které jsou zde vystaveny.

V prostoru Kostnice u sv. Jakuba jsme obdivovali také umělecká díla současných autorů a celou prohlídku umocňovala autorská hudba Miloše Štědrone složená speciálně pro tento prostor.

Děkuji za krásný den.

Mgr. Věra Vyhliďová

Poznámka redakce: k uměleckým dílům, která jsme v Brně zhlédli, náleží i socha markraběte Jošta na Moravském náměstí, dílo akademického sochaře Jaroslava Róny. Jestlipak víte, jaký jinotaj ji proslavil?

Komentovaná prohlídka Památníku Velké Moravy – Cyrilometodějského centra ve Starém Městě

Ve čtvrtek 17. 10. 2024 v podvečer členové Muzejního spolku zamířili do Starého Města, kde pro ně předsednictvo spolku ve spolupráci se Slováckým muzeem připravilo u příležitosti Mezinárodního dne archeologie komentovanou prohlídku Památníku Velké Moravy – Cyrilometodějského centra. Ve vestibulu památníku se našich dvou nedečkávkých skupinek ujali archeologové Slováckého muzea Mgr. Tomáš Chrástek a Bc. et Bc. Zdeněk Kuchař, se kterými jsme zamířili přímo do nové přístavby památníku, která byla dokončena v roce 2022 a která slouží jako nový prostor pro hlubší poznání a vzdělávání o působení a významu svatých Cyrila a Metoděje na Velké Moravě. Svatí Cyril a Metoděj jsou považováni za zakladatele křesťanství na Velké Moravě a mezi Slovany vůbec. Nové centrum se zaměřuje na celkový kontext jejich misie a na klíčové události, které formovaly náboženský a kulturní vývoj střední Evropy v období raného středověku.

V době misie svatých Cyrila a Metoděje byla Evropa rozdělena na několik politických celků. Byzantská říše byla dominantní silou na východě, zatímco západní Evropa byla pod vlivem Franské říše. Křesťanství se šířilo po celé Evropě, ale existovaly i silné politické konflikty mezi církevními autoritami a světskými vládci. Misie Cyrila a Metoděje byla jedním z klíčových momentů, kdy došlo k setkání byzantské kultury s křesťanskou misí v oblasti střední Evropy, což mělo dalekosáhlé důsledky pro kulturní a náboženský vývoj Slovanů.

Svatý Cyril (původním jménem Konstantin) a jeho starší bratr Metoděj se narodili v 9. století ve městě Soluň (dnešní Soluň v Řecku). Jejich rodina pocházela z významné aristokratické vrstvy, což jim umožnilo přístup k vynikajícímu vzdělání. Cyril a Metoděj byli vynikajícími studenty, kteří byli ovlivněni vzdělaností a náboženskými tradicemi byzantské říše. Cyril studoval na univerzitě v Konstantinopoli (česky Cařihradu) a stal se významným teologem, filozofem a lingvistou. V mladém věku také přijal kněžský stav, zatímco Metoděj měl vojenskou a administrativní zkušenost. Oba bratři se podíleli na překladu náboženských textů do slovanského jazyka, což mělo klíčový význam pro pozdější šíření křesťanství mezi Slovany.

Bratři podnikli několik významných misijních cest, včetně pouti do Chazarského kaganátu. Během této cesty se setkali s chazarskými vládci a získali v tomto regionu

na dvě stovky věřících pro křesťanství. Jedním z klíčových momentů misijní cesty Cyrila a Metoděje bylo nalezení ostatků svatého Klimenta, papeže, který byl ve 2. století mučednickým způsobem popraven. Cyril a Metoděj našli jeho ostatky a přivezli je do Říma, kde byly uloženy do relikviáře.

Po návratu do Cařihradu hledali odpočinek a klid, ale dlouho si neodpočinuli. Už v roce 863 na žádost knížete Rastislava byli vysláni na Velkou Moravu, kde se měli setkat s místním obyvatelstvem a vyloučit mu křesťanskou víru. Na Moravě přijal jejich poselství kníže Rastislav a později i jeho následovníci, což vedlo k jejich významnému kulturnímu a náboženskému působení v této oblasti.

Slované přijali novou víru ve svém rodném jazyce, díky překladu liturgie a biblických textů do staroslověnštiny. To bylo pro Slovany doslova revoluční, protože jim to umožnilo přímý kontakt s křesťanskými texty, které byly do té doby pouze v latině nebo řečtině. Na Moravě díky působení obou soluňských bratrů v 2. polovině 9. století nastal hromadný a dobrovolný přechod obyvatel na křesťanství. Z rukou arcibiskupa Metoděje přijal na dvoře moravského vládce Svatopluka na přelomu 70. a 80. let 9. století křesť mimo jiné první český přemyslovský kníže Bořivoj a jeho manželka, svatá Ludmila.

Pod vedením Cyrila a Metoděje se vyučovali a byli klíčovými postavami v šíření křesťanství na Velké Moravě jejich učedníci, tzv. Sedmipočetníci. Kromě Konstantina (Cyrila) a Metoděje k nim patřili Gorazd, Kliment, Naum, Sáva a Angelár, kteří hráli zásadní roli ve vývoji církevní struktury a vzdělanosti mezi Slovany.

Po smrti Metoděje v roce 885 byli žáci Cyrila a Metoděje, známí jako „Moravští misionáři“, vyhnáni z Velké Moravy. Někteří z nich se uchýlili do Bulharska, kde pokračovali ve své misii, jiní odešli na území dnešního Srbska a Makedonie, kde přispěli k rozvoji křesťanství mezi jižními Slovany.

V souvislosti s cyrilometodějským dědictvím se v novém centru nachází kopie kaple svatého Nauma, jednoho z významných žáků Cyrila a Metoděje, ze severomakedonského kláštera u jezera Ochrid a také obří fresky z kostela sv. Sofie, datované do období 1037–1056, ale i z Říma, z baziliky sv. Klimenta. Jedna z fresek zpodobňuje Krista v centru s anděly a světcí kolem něj. V horní části fresky jsou svatí Cyril a Metoděj zobrazeni jako učitelé, kteří drží knihy a kteří přinášejí Slovanům nejen křesťanskou víru, ale i písmo a literaturu.

Dále se návštěvník Tunelem času přesouvá ještě více do minulosti, z období Velké Moravy až do paleolitu k životu lovců mamutů, prvních zemědělců a kovoliticů. Druhá část expozice je věnována pravěku. K vidění jsou stovky originálních předmětů objevených na Slovácku. Nechybí ani temná haptická stezka, v níž návštěvník poznává repliky ve tmě vlastním hmatem a smysly a kupředu se pohybuje za pomoci madla. Stezka je navržena tak, aby umožnila návštěvníkům porozumět každodennímu životu našich předků.

Největším objevem je Bánovský poklad. Jedná se o náhodný nález turistů, jenž v roce 2017 putoval se psem v lesích nad Bánovem. Jeho objev se stal senzací a patří k nejcennějším nálezům na území Moravy. V keramické nádobě byl uložen soubor ženských šperků, složený z více než patnácti set jantarových korálek, pocházejících z Baltu, několika spon z Itálie, náramků, vlasových ozdob, menších šperků a velkých skleněných korálek.

Pro obě nové expozice, autorem prostorového řešení je architekt Michal Kutálek, je dominantní černá barva, v níž vyniká tlumené světlo. Důležitým prvkem v prostorách, vyhrazených pravěku, je ocel, která reprezentuje syrovost doby. Cesta k jednotlivým exponátům má spoustu zákoutí. Symbolizují tok řeky Moravy, která měla podíl na osídlování oblasti a utvářela krajinu Slovácka.

Ještě nedávno byla vzácná archeologická sbírka, která je nyní součástí nového centra a čítá přes 300 tisíc vzácných předmětů, uložena v depozitáři Slováckého muzea v Uherském Hradišti.

V prostorách přístavby se rovněž nacházejí depozitáře, kde jsou uchovávány vzácné artefakty a sbírkové předměty. Depozitáře jsou umístěny v podzemních prostorách, kde je udržována stabilní teplota a vlhkost pro zajištění optimálních podmínek pro dlouhodobé uchovávání. V depozitářích je uloženo velké množství nálezů z různých období.

Součástí komplexu je také dílna konzervátora, kde odborníci pracují na obnově a zachování archeologických nálezů.

Cyriometodějské centrum ve Starém Městě rovněž zahrnuje studovnu a knihovnu, které jsou otevřeny pro badatele, studenty středních a vysokých škol, zaměřených na archeologii a historii. Tato část centra si klade za cíl podporu vědeckého výzkumu a vzdělávání v oblasti archeologie, historie a kulturního dědictví Velké Moravy.

Poslední část byla věnována mimořádné krátkodobé výstavě z trezoru Slováckého muzea „Zlato Velké Moravy“, realizované u příležitosti Mezinárodního dne archeologie, která zahrnovala nálezy z počátku 20. století, významné nálezy A. Zelnitia z 30. let, včetně hrobového nákončí, a hrobovou výbavu Spolku Starý Velehrad, která obsahovala zbraně, šperky a keramiku. Výstava se rovněž zaměřila na nález hrobu tzv. sadské princezny z roku 1948 se zlatou výbavou a na další nálezy, jako byl dětský hrob, v němž bylo objeveno 40 gramů zlata.

Troufám si říci, že tato mimořádná výstava byla pro naši zvědavou skupinu vrcholem celé expozice, která ukázala nejen na význam a bohatství Velké Moravy, ale doplnila také naše představy o jejím kulturním a ekonomickém vlivu v raném středověku.

Ing. Jana Hubená

Středověké zlatnické techniky očima restaurátora

Ve středu 6. listopadu uspořádal spolek ve spolupráci s muzeem v přednáškovém sálu Památníku Velké Moravy – Cyrilometodějském centru ve Starém Městě setkání s akad. sochařem Andrejem Šumberou, šperkařem, restaurátorem a fotografem.

Andrej Šumbera patří k našim nejvýznačnějším restaurátorům, který se věnuje restaurování středověkých a raně novověkých pokladů. Vystudoval Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze, ateliér kov a šperk, v němž byl žákem Aleny Novákové. Pracuje jako restaurátor ve svobodném povolání, často spolupracuje se svou manželkou, synem, Vladimírem Komňackým a dalšími spolupracovníky. Z mnoha předmětů, které restauroval, je nejznámější románský relikviář sv. Maura. Ke spolupráci ho v 90. letech 20. století přizvala Alena Nováková, práci měli rozdělenou na polovinu, avšak po její smrti Andrej Šumbera restaurování dokončil v roce 2002 s dalšími spolupracovníky.

Dále se podílel na restaurování křížů a relikviářů ve Svatovítském pokladu, zlaté monstrance z pokladu olomouckého biskupství a mnoha dalších. Kromě toho restauroval několik bronzových monumentálních pomníků (např. jezdecký pomník císaře Františka I. v Lapidáriu Národního muzea, tamtéž pěší pomník císaře Františka Josefa I. a také pomník maršálka Josefa Václava Radeckého. K jeho významným pracím patří restaurování sousoší sv. Václava na Václavském náměstí v Praze či pomník Jana Husa na Staroměstském náměstí v Praze. V současné době se zabývá restaurováním sloupu Nejsvětější Trojice v Olomouci.

Ve své přednášce se Andrej Šumbera věnoval některým z restaurovaných památek ze Svatovítského pokladu. K nim patří Svatováclavská koruna, která je nejstarší a nejvýznamnější součástí českých korunovačních klenotů. Upozornil na skutečnost, že koruna nemá zlatnické prvky zdobení, zato je opatřena unikátními kameny, jakými jsou safíry z Cejlonu bez facetových výbrusů. Každý z nich je osazen do lůžka tvořeného na míru kamene, což je dokladem vynikajícího sochařského umu. Názorně vysvětlil způsob leštění pomocí ocelového hladítka, aby bylo dosaženo vysokého lesku a předvedl různé ukázky uchycení jednotlivých prvků.

Dále představil zlatý relikviářový kříž, zvaný korunovační, pořízený Karlem IV., v němž jsou uloženy relikvie vztahující se ke Kristovu umučení, dále kříž papeže Urbana V., který císař Karel IV. získal z Itálie a objednal si na něm provedení niellovaných rytin, které kříž zdobí po celé ploše. Zachycují výjevy z Kalvárie (v horní části kříže), postavy papeže Urbana a kardinála Belfforda, Karla IV. a Václava IV. (na obou bocích) a předání ostatku roušky Kristovy papežem Urbanem císaři Karlu IV. (v dolní části). Pozornost věnoval rovněž relikviáři sv. Jiří, který je nejstarším příkladem relikviáře ve tvaru paže na našem území.

V další části svého výkladu hovořil, a stejně jako v předchozích případech doplnil bohatou obrazovou dokumentací, o koruně římského krále Karla IV., kalichu ze sardonyxu pocházejícímu z 10. až 11. století, křišťálové konvici zhotovené z jednoho kusu, která původně sloužila jako relikviář, nebo o relikviáři sv. Kateřiny a dalších relikviářích a moniliích.

V závěru svého výkladu, vzhledem k časové tísni, krátce zmínil Závašův kříž, který je třetí nejceněnější středověkou zlatnickou památkou v naší republice (po korunovačních klenotech a relikviáři sv. Maura). Nabídl, že by kříž mohla být věnována další přednáška, jeho nabídku určitě využijeme.

PhDr. Blanka Rašticová

Ohlédnutí za unikátní jednodenní výstavou

Díky vstřícnosti vedení muzea a kurátora historické sbírky byly při příležitosti přednášky o středověkých zlatnických technikách vystaveny dva unikátní předměty: pozdně gotická monstrance a renesanční kříšťálový kříž, které v 90. letech 20. století restauroval Andrej Šumbera.

Procesní monstrance pochází z kostela sv. Jiří, zhotovil ji mistr Jan nebo mistr Oldřich z Uherského Hradiště kolem roku 1460. Je zhotovena z litého a tepaného pozlaceného stříbra, zdobena je osmi čírymi broušenými skly. Podle názoru odborníků si jako jedna z mála dochovala intaktní původní výzdobu. Monstrance má oválnou nohu, uprostřed dřívku je nodus ve tvaru kaple. Na něm je vztyčena schránka, na jejíž bocích jsou drobné sošky – vpředu sv. Petr s klíčem a sv. Jan Evangelista s kalichem, vzadu sv. Pavel s mečem, čtvrtá soška schází. V horní části nad kruhovou částí schránky je plastika sv. Jiří a Bolestné P. Marie, mezi nimi uprostřed Kristus trpitel ukazuje ránu v boku. Ve vrcholu plastická skupina Ukřižování.

Po zrušení kostela sv. Jiří přešla monstrance do majetku města Uh. Hradiště, po zřízení Slováckého muzea přešla do jeho majetku. Zajímavostí je, že mezi lety 1939–1945 dal německý vládní komisař Thomas Flassak monstranci spolu s dalšími klenoty ukrýt do sklepa jihlavské radnice (z dokumentace A. Jůzové).

Oltářní kříž pochází rovněž z kostela sv. Jiří, autorem byl neznámý mistr. Podle profilu liliového ukončení ramen patří do skupiny křížů vyráběných od konce 13. století v Bernu nebo v Praze, pozdější úpravy roce 1565 provedl dle signatury dosud neidentifikovaný mistr PSV z Uh. Hradiště.

Kříž je zhotoven z horského kříšťálu, litého, tepaného a zlaceného stříbra a mosazi. Rozeznáváme tři období výzdoby: kříšťál a spojovací články 1350–1400; noha, korpus 15.–16. století, reliéfy, medailony, dedikace Mistr PSV Uh. Hradiště 1565; medailony evangelistů a druhá dedikace 1603. Původ kříže je neznámý, dárci mohli být velehradští cisterciáci stejně jako biskup konstantinopolský a arcibiskup neapolský, kteří udělili v roce 1410 kostelu odpustky.

Křížů z křišťálových destiček s liliovými konci ramen se ve světových sbírkách nachází jen sedm. Kříž byl vystaven na výstavě Europalia 1998/1999 v Bruselu, v roce 1999 byly oba předměty vystaveny v Brně, Olomouci a Opavě na výstavě Od gotiky k renesanci, v roce 2000 v Římě a naposled na výstavě Moravští Lucemburkové v Národním muzeu dějin a umění v Lucemburku. Také v Uh. Hradišti byly oba předměty vystaveny v rámci výstav pořádaných k výročí založení města.

PhDr. Blanka Rašticová

Klenotnice Velké Moravy

Velmi příjemným zážitkem byla pro muzejníky návštěva Klenotnice Velké Moravy v Archeoskanzenu Modrá, která se uskutečnila 12. listopadu tohoto roku. Jednalo se o skutečný zážitek, protože naše návštěva byla komentovanou prohlídkou, jíž nás provázel největší odborník na dějiny Velké Moravy, archeolog a byzantolog doc. PhDr. Luděk Galuška, CSc., vedoucí Centra slovanské archeologie Moravského zemského muzea.

V určenou hodinu jsme se shromáždili před velmožským palácem a následně pokračovali do tajuplného podzemí, k němuž je vstup právě odsud. Lehce točité schodiště nás zavedlo do prostorné osvětlené síně kruhového půdorysu, kde je klenotnice umístěna.

Celý podzemní areál je jednou velkou připomínkou slavné historie Velké Moravy, prvního raně středověkého státu na našem území. Kromě vystavených šperků, které tvoří dominantu střední části prostoru, jsou kolem celého obvodu síně plasticky ztvárněny dějiny Velké Moravy. Hned při vstupu do areálu nás vítá zvětšená plaketa sokolníka z období raného středověku, což byl symbol Velké Moravy. Poté následuje přehled velkomoravských dějin od počátku, kdy byl Pribina, poslední kníže nezávislého Nitranska, které posléze ovládli Mojmírovci, vytlačen do Blatenského knížectví. Mojmír I. pak položil základ k vytvoření velké říše, která se rozkládala převážně na území Moravy, Slovenska a Maďarska a zřejmě od roku 867 byly její součástí také Čechy a Malopolsko. Skutečně Velká Morava. Za odborného výkladu pana docenta Galušky procházíme jednotlivými údobími tohoto rozsáhlého státního útvaru až k vládě knížete Mojmíra II. Po jeho smrti říše utichá a kolem roku 906 zániká. Jedním z důvodů zániku Velké Moravy byla invaze Maďarů do Evropy, ale to nebyla jediná příčina.

Není také bez zajímavosti, že za modely k jednotlivým historickým postavám stáli mnozí z místních občanů.

Po této historické exkurzi se náš zájem soustřeďuje na unikátní sbírku velkomoravských šperků, které byly nalezeny při archeologických výzkumech v oblasti Staré Město, Modrá, Sady a Pohansko u Břeclavi. Jedná se asi o dvě sta exponátů, a to ženských i mužských šperků. Všechny byly velmi pečlivě a šetrně restaurovány odborníky a skutečně se nyní skví ve své původní kráse. Vesměs se jedná o ženské náušnice, náhrdelníky, náramky, zlaté gombíky, které mohly zdobit roucha nejen bohatých žen, ale i mužů. Z mužských šperků to jsou různá nákončí, ostruhy a rovněž zmíněné gombíky. S úžasem jsme obdivovali precizní filigránské umění velkomoravských zlatníků, jímž by se mohlo směle inspirovat současné šperkařství.

Byla to velkolepá podívaná a my můžeme být pyšní, že toto umění se zrodilo právě u nás na Moravě, přímo v našem regionu.

Nadmíru spokojeni a plni úžasného zážitku jsme se rozcházeli ke svým domovům. Někteří z nás se však ještě zastavili v hotelu Skanzen na dobrý svařák. K tomuto jinak nevlídnému listopadovému počasí se nesmírně hodil.

PhDr. Eva Domincová

Umění, kterému nikdo nerozumí

Ve středu 27. listopadu se v prostorách stále expozice v Galerii Slováckého muzea uskutečnila beseda s výtvarným kritikem a publicistou Janem H. Vitvarem, autorem knihy *Umění, kterému nikdo nerozumí*. A právě v době konání vyšla jeho druhá kniha nazvaná *Umění, kterému rozumějí úplně všichni*, kterou úvodem svého vystoupení krátce představil. V osmi kapitolách podniká dobrodružnou výpravu do míst, kam oko návštěvníka galerie nedohledne a přináší čtenářům svědectví o skutečné podobě uměleckého provozu. V kapitole „Kdo je tu šéf“ se zabývá Národní galerií a hledá odpovědi na současný bídný stav naší největší a nejvýznamnější galerie, v dalších kapitolách věnuje pozornost Ceně Jindřicha Chaloupeckého, soukromým galeriím sběratelům, spekulantům, artwashingu a vysokým uměleckým školám. Neméně provokativní je také poslední kapitola nazvaná „Existuje? aneb Siegfried Herz“.

Jan H. Vitvar přijel do Uh. Hradiště z Drážďan, kde navštívil výstavu připravenou k výročí tamějšího významného umělce Kaspara Davida Fridricha, jehož dílu se ve svém vystoupení rovněž věnoval. Vzpomněl ale také další umělce, např. Marcela Duchampa nebo kontroverzní tvorbu Maurizia Cattelana či jednu z nejvýraznějších osobností současné české realistické malby Adama Kašpara. Sebekriticky přiznávám, že s jejich tvorbou nejsem obeznámena, proto jsem autora poslouchala víc než zaujatě. Stejně jako následující výklad...

O problémech galerií, návštěvnosti výstav apod. se v druhé části setkání rozvinula živá diskuze, vyvolaná právě některými kritickými Vitvarovými slovy, na něž posluchači reagovali. Upozornil na nedostatečnou lektorskou či vzdělávací činnost galerií vůči návštěvníkům, připomněl známou praxi, kdy návštěvníka ve výstavách ostřížím zrakem sledují hlídači, kteří neváhají přerušit zadumání nad výtvarným dílem nevhodnou poznámkou nebo upozorněním, že návštěvník stojí příliš blízko atd. Vyslovil názor, že i tito pracovníci galerie by měli umět návštěvníka upozornit na některé zajímavosti, osvětlit blíže okolnosti vzniku díla a další souvislosti.

Na závěr malé doporučení – následující den po setkání s J. H. Vitvarem vysílala Česká televize dokument nazvaný Artwashing, v němž prostřednictvím ukázek zkoumala tento fenomén na základě asi nejdiskutovanějších počínů, které budí kontroverze a vyvolaly bouřlivé debaty u části umělecké a odborné veřejnosti. Pokud jste ho neviděli, vřele doporučuji:

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/16217912031-artwashing/>

PhDr. Blanka Rašticová

Dodatek k předchozímu ročníku zpravodaje

Ve 20. čísle Spolkového zpravodaje byl uveřejněn článek RNDr. Zdeňka Habrovanského Cestou na Želiv: doktor František König a Hnutí Brontosaurus. Obsahoval příspěvek, který pan doktor přednesl účastníkům zájezdu Po stopách Santiniho, jehož cílem byl Želivský klášter.

Po přečtení článku poslal pan Albert Gottwald ještě doplnění – vzpomínku na spolupráci s Mgr. Františkem Königem, kterou zařazujeme do letošního ročníku. Až půjdete začátkem května na procházku po cyklostezce vedoucí pod železniční tratí do Starého Města, dobře se rozhlédněte, možná zajímavého motýla uvidíte...

Pestrokřídlec podražcový

Ve zmiňovaném Studiu amatérského filmu natočil Jan Vyskočil v roce 1984 film Pestrokřídlec podražcový. Námětem byl sběr housenek, který zorganizoval František před odtěžením zeminy na březích Olšávky, následující záchranný chov a hlavně vypouštění vylíhnutých motýlů na železniční trati ve Starém Městě.

Z jeho podnětu a organizačního zajištění dále vyšla třídílná publikace Motýli jihovýchodní Moravy (1984, 1985, 1987), na které jsem se s doc. Ing. Milanem Králíčkem autorsky podílel.

V roce 2012 se uskutečnilo zabezpečení železničních přejezdů ve Starém Městě závorami a při výkopu kabelových rýh byly zčásti zaházeny porosty podražce s housenkami pestrokřídleců. František zorganizoval sběr housenek a jejich rozvezení na jiné lokality. (Část housenek jsem doma odchoval a vylíhnuté motýly vypustil příští jaro zpět. Zdeněk Králík mě při tom vyfotil).

Rakouští badatelé Michael Denis a Ignaz Schiffermüller vydali před 250 lety Systematický přehled motýlů okolí Vídně. Jedním z uvedených druhů je pestrokřídlec podražcový (*Zerynthia polyxena* Den. & Schiff., 1775), který je zobrazen s dvěma lišaji, drvopleněm a dvěma anděličky s motýlími křídly na frontispisu publikace. Ta byla mezi exponáty na výstavě pořádané k třístému výročí narození Marie Terezie na zámku Niederweiden a Muzejní spolek zde byl v září roku 2016.

Po roce 2010 jsme spolu mnohokrát zajeli na entomologické exkurze do Korytné, Suché Loze a Míkovic. Ve Chvalnově, Horním Němčí, lomu Rasová, na Vršatci a Vyškovci jsme fotografovali krajinu a kytky.

Na plánovanou návštěvu naučné stezky Motýlí ráj u Žďanic v roce 2023 už nedošlo.

Albert Gottwald

Vydal Muzejní spolek v Uherském Hradišti

Texty: Eva Domincová, Albert Gottwald, Jana Hubená, František Ilík,
Iveta Mátlová, Blanka Rašticová, Věra Vyhlídková

Fotografie: Albert Gottwald, Zdeněk Habrovanský, Antonín Hubený, Zdeněk Králík,
Zdeněk Kuchař, Blanka Rašticová, Martin Štecher, Dušan Tománek

Grafická úprava: Michal Malina

**Slovácké
muzeum
v Uherském
Hradišti**

